DE ACADEMISCHE EN DE NIET-ACADEMISCHE VORMING VAN DE ACCOUNTANT

door Prof. Dr J. L. Mey

1. Is er thans wel aanleiding tot het schrijven van een artikel over de vorming van de accountant? Op het eerste gezicht zou men geneigd zijn hierop ontkennend te antwoorden. Niet alleen is dit vraagstuk in vroegere decennia reeds meermalen aan de orde geweest [1]), men kan zich ook niet aan de indruk onttrekken dat men de verhoudingen, met betrekking tot de accountantsopleiding in kringen van academici zowel als niet-academici bevredigend acht.

Weliswaar bestaat er naast het Nederlands Instituut van Accountants, dat zijn leden voornamelijk telt onder hen die zich aan zijn examens onderwerpen nog een Vereniging voor Academisch Gevormde Accountants, een groot aantal vooral in de latere jaren afgestudeerden is de gelederen van het Instituut komen versterken, terwijl ook met hen, die van mening zijn dat er nog steeds reden van bestaan is voor een afzonderlijke organisatie van academisch gevormden toch op de meest vriendschappelijke wijze en op de voet van volkomen gelijkwaardigheid in de behartiging van beroepsbelangen wordt samengewerkt. Ook in de practische beroepsuitoefening kan met voldoening worden geconstateerd dat academici en niet-academici gezamenlijk optreden. De maatschappen, waarin de openbare accountants optreden worden niet zelden gevormd door academisch gevormden en hen die het diploma van het Nederlands Instituut van Accountants hebben verworven.

Bovendien wordt veelal niet zonder voldoening en trots geconstateerd, dat meer dan één lid van het Instituut, dat niet de academische opleiding volgde, met ere zijn plaats bekleedt in de academische opleiding hetzij als lector, hetzij als ordinarius of extra-ordinarius aan één onzer instellingen voor economisch hoger onderwijs, een voldoening waarvoor inderdaad reden bestaat.

Eveneens niet zonder trots wordt in de kringen van het N.I.v.A. gewezen op de in de opleiding aangebrachte reorganisaties, die er toe hebben geleid dat in de laatste jaren beide studie-mogelijkheden meer en meer gelijkwaardig worden in het bijzonder doordat sedert 1941 de economische opleiding bij het Instituut naar academische trant is georganiseerd.

Inderdaad is hier in zoverre reden voor, dat de weg tot het accountantsberoep via de examens van het Instituut zich niet alleen heeft gehandhaafd, maar ook dat zij thans nog quantitatief bezien voor het beroep verreweg de belangrijkste is. Het aantal candidaten dat voor het accountantsberoep academisch wordt opgeleid is na het meer dan vijf en twintig jaar bestaan van deze opleiding verrassend klein. Is in dit opzicht *voldoening* op haar plaats? Dit is een andere vraag, de vraag die aanleiding vormt tot het neerschrijven van deze overpeinzing en die in het algemeen ook thans het overpeinzen ten volle waard is.

2. Toen in 1937 en 1938 een aantal ledenvergaderingen van het Ne-

[1]) Men denke aan de artikelen van G. P. J. Hogeweg (Mab. 1926), N. J. Polak (Mab. 1927) en J. Modderaar (Mab. 1928) en aan de bekende inleiding van James Polak voor de ledenvergadering van het Nederlands Instituut van Accountants: De opleiding tot accountant, en de daarop gevolgde uiteenzettingen en discussies, waaraan niet minder dan drie ledenvergaderingen van het Instituut werden gewijd in 1937 en 1938.

derlands Instituut van Accountants aan de opleiding voor het beroep werd gewijd was de algemene opinie van de toen aanwezigen wel dat de examens van het Instituut zeker hun reden van bestaan voorlopig nog niet zouden verliezen, maar dat toch de eisen van het beroep een academische vorming wenselijk en op de duur zelfs noodzakelijk zouden maken.

De juistheid van deze mening zal nog nader moeten worden getoetst. Vast staat dat, voorzover zij een veronderstelling omtrent de toekomstige ontwikkeling inhield, deze niet werd verwezenlijkt [1]).

Sedert 1938 werden 468 studerenden gediplomeerd door het N.I.v.A. daartegenover verwierven 141 doctorandi het accountantsdiploma van één der instellingen van economisch hoger onderwijs. Lettend uitsluitend op het getal inderdaad „ein verschwindend kleiner Teil". [2])

3. Vragen wij ons thans af is er reden op deze ontwikkeling met voldoening neer te zien.

De accountant i.h.b. de openbare accountant ziet zich zelf als controleur van rekeningen en soortgelijke verslagen en als adviseur op het gebied van de administratieve organisatie en de bedrijfseconomie [3]).

De uitoefening van het beroep brengt mede, dat de openbare accountant in het belang van het maatschappelijk verkeer het beheer van de bedrijfshuishoudingen beoordeelt en voor dat beheer de nodige adviezen; althans op bepaalde gebieden, in het bijzonder der bedrijfseconomie geeft. Dit betekent dat de accountant in staat moet zijn zich op het hoogste niveau van het bedrijfsleven te bewegen en zich ook daar te kunnen laten gelden als onafhankelijk en onbevooroordeeld deskundige. Als deskundige niet alleen zijn adviezen gevend, het aan anderen overlatend al of niet daarvan gebruik te maken, maar ook aan de hand van door hem te stellen eisen het beheer der bedrijven en de geste der bedrijfsleiding beoordelend. Voor de interne accountant geldt mutatis mutandis hetzelfde. Ook hij heeft adviezen uit te brengen gewoonlijk eveneens aan de topleiding. Verder heeft hij het beheer van lagere leiders ten behoeve van de topleiding te beoordelen.

De beoefenaar van een dergelijk beroep kan niet volstaan met een min of meer ambachtelijke scholing.

Dit is uiteraard niet afhankelijk van de vraag of de resultaten van een bepaalde opleiding goed of slecht of nog zo kwaad niet zijn.

De wijze, waarop de accountant zijn beroep in de tegenwoordige tijd en onder de huidige omstandigheden moet uitoefenen, de eisen die aan hem door Overheid en bedrijfsleven meer en meer worden gesteld, maken een opleiding en vorming op academisch niveau noodzakelijk. Het accountantsberoep is in de loop der jaren gaan behoren tot die waarvoor de universiteit, ondanks haar gebreken wellicht de juiste voorbereiding geeft. Het zijn, zie ik goed, een drietal eisen die de voorbereiding tot dit beroep op universitaire hoogte brengen.

In de eerste plaats is daar de voor de huidige uitoefening van het beroep noodzakelijke economische en vooral bedrijfseconomische scholing.

---

[1]) Het is niet doenlijk en ook niet noodzakelijk uit de toentertijd gehouden inleidingen, gevoerde debatten en geleverde replieken aanhalingen te geven. De lezer worde verwezen naar De Accountant 1937 nr. 3; 1938 nr. 3, 4 en 7.

[2]) Cijfers welwillend verstrekt door het Secretariaat van het Ned. Inst. van Accountants, de administrateurs der beide hogescholen en het Seminarium voor bedrijfshuishoudkunde de universiteit van Amsterdam.

[3]) G. Diephuis: Enkele beschouwingen omtrent de functies en het arbeidsterrein van de openbare accountant in Nederland. Openbare les, Groningen 1952, pag. 9 e.v.

De accountant moet niet enig begrip hebben van deze laatste wetenschap, zoals hij enig begrip moet hebben van recht of belastingrecht of zelfs sociale economie, de accountant is verplicht de bedrijfseconomie zodanig te beheersen, dat hij haar kan toepassen als adviseur en als constructeur in het bijzonder van het bedrijfseconomische waarnemingsapparaat, de administratieve organisatie, toepassen ook als beoordelaar van het door de leiding van het bedrijf gevoerde beheer. Men denke hierover niet gering! Maar dit betekent dan tevens de erkenning, dat het wel uitgesloten moet worden geacht — uitzonderingen natuurlijk daargelaten — dat mensen door middel van avondstudie op het hiertoe vereiste niveau worden gebracht. Hieraan helpt verzwaring van eisen en daarmee verlenging van de studie weinig of niets. Daarmee maakt men alleen de teleurstelling en het leed van de grote schare, die de zich steeds verschuivende eindstreep nimmer zal halen slechts groter, daarmee belemmert men tevens de ontplooiing van hen, die de eindstreep uiteindelijk wel bereiken.

Hiermee kom ik aan de tweede eis, die ik aan het accountantsberoep zou willen stellen. De uitoefening eist een zekere, wellicht zelfs zeer grote, mate van „common sense", die in het algemeen slechts eigen is aan hen, die de gelegenheid hebben gehad zich volledig te kunnen ontplooien. De assistent-accountant, die na de vrij inspannende arbeid, die de vervulling van zijn dagtaak met zich brengt, avond aan avond zich op zijn kamer terug moet trekken teneinde zich voor één van de vele examens, die hij moet passeren alvorens het begeerde diploma in de zak te hebben, voor te bereiden, mist de gelegenheid tot geestelijke uitgroei in bedenkelijke mate. De studie, het ene jaar gericht op één vak, het volgende op een ander dat veelal met het eerste weinig aanknopingspunten biedt, schenkt hem die gelegenheid niet, terwijl er buiten de noodzakelijke studietijd weinig of niets overblijft.

Vergelijk hiermee de academische studie die gelegenheid biedt, althans indien zij goed is opgezet, een aantal vakken tegelijkertijd en in onderling verband te bestuderen en die verder de studenten een ruime gelegenheid verschaft in verschillende richtingen hun gaven en krachten te ontwikkelen. Slechts in het kader van de academische studie kan aan de studerenden in ruime mate de gelegenheid worden geboden hun inzichten schriftelijk of mondeling te formuleren en tegenover anderen te verdedigen. Bekwaamheid hierin kan de accountant in de uitoefening van zijn beroep node missen.

Tenslotte kan slechts de academische vorming het accountantsberoep het maatschappelijk aanzien verlenen, dat het krachtens het niveau waarop het wordt uitgeoefend toekomt. Voorzover er van maatschappelijk aanzien bij de tegenwoordige beroepsgenoten sprake is, berust zij meer op persoonlijke qualiteiten en op de grootte van het kantoor waarvan men firmant is, dan op de vorming voor het beroep, die werd verkregen. Merkwaardig in dit verband is dat onder de accountants die het beroep practisch uitoefenen ook nagenoeg geen gepromoveerden zijn. In de maatschappelijke waardering ligt dit beroep dan ook achter bij de meeste andere wetenschappelijke beroepen, het wordt door velen zelfs niet als zodanig beschouwd.

4. De voordelen van een niet-academische opleiding moeten in het licht van de hier gegeven beschouwingen wel zeer zwaar wegen zou men daaraan toch de voorkeur willen geven. Het behoeft dan ook geen verwondering te wekken, dat in de studie-vergaderingen die in de jaren 1937 en

1938 aan het vraagstuk van de opleiding werden gewijd in het algemeen de academische opleiding als een voor de toekomstige accountant noodzakelijke werd bestempeld. Verschil van mening bestond eigenlijk alleen over de vraag of het verstandig was de opleiding en de examens vanwege het Nederlands Instituut van Accountants op korte termijn te staken en te trachten deze in het vervolg langs de weg der universiteiten en hogescholen te leiden dan wel of men voorlopig nog de mogelijkheid van een niet-academische opleiding en een niet-academisch examen zou openhouden.

Dat men om redenen van opportuniteit tot dit laatste meer geneigd bleek dan tot het eerste, behoeft nauwelijks toelichting. Dat de academische opleiding het zou winnen en dat dit ook gewenst zou moeten worden geacht, daarover bestond bij de meesten, die hetzij als inleider, hetzij als debater op de in de jaren 1937 en 1938 aan dit onderwerp gewijde studie-vergaderingen optraden, geen twijfel.

Wanneer men nu de verdere ontwikkeling van de beroepsopleiding in het oog vat dan moet, zoals reeds werd opgemerkt, worden erkend dat van een belangrijke uitbreiding van de academische opleiding, om van een overwinning op of een voorbijstreven van de niet-academische opleiding nog maar niet te spreken, niet kan worden gewaagd.

De voorkeur voor deze laatste opleiding blijkt dus hecht gefundeerd. Welke zijn haar fundamenten? In de eerste plaats kan hier waarschijnlijk worden gewezen op een voorkeur niet zozeer gelegen bij de beroepsgenoten als wel bij degenen die zich daarvoor willen voorbereiden of hun ouders. Deze voorkeur kan worden verklaard uit de eenvoudiger — ik zeg niet minder kostbare — wijze waarop de studie voor accountant als ze langs de weg van de Instituutexamens wordt geleid kan worden gefinancierd. De jongeman, die van de Middelbare School komt en accountant wil worden kan zonder veel moeite op een accountantskantoor een plaats krijgen die hem al spoedig in staat stelt zelf zijn studie, ook al kost zij nu niet zo bijzonder weinig, te betalen. Uiteraard een zeer aantrekkelijke omstandigheid vooral voor de minder- en minstkapitaalkrachtigen. Of deze omstandigheid, die er toe leidt dat het accountantsberoep vooral gekozen worden zal door hen die tot deze groepen behoren voor de ontwikkeling van het beroep gunstig is moet worden betwijfeld.

Deze omstandigheid heeft intussen ook nog een ander aspect. De betrekkelijk gemakkelijke financieringswijze ontneemt velen de prikkel te trachten een academische vorming deelachtig te worden. Men zoekt een plaats op een kantoor, veelal zelfs niet eens een accountantskantoor, en gaat studeren zonder, althans in klinkende munt, veel te riskeren. Immers ook al wordt men geen accountant dan heeft men toch een plaats op de maatschappelijke ladder, hetzij als assistent op een accountantskantoor, hetzij als boekhouder of administrateur in één of andere onderneming. Dat men aldus doende ook bij slagen niet het niveau bereikt dat voor de uitoefening van het beroep noodzakelijk is of zachter uitgedrukt in ieder geval de kans loopt dit niveau niet te bereiken, het heeft weinig invloed zolang dit niveau door de overgrote meerderheid der beroepsgenoten evenmin is bereikt. Niet het achterblijven bij het objectief wenselijk of noodzakelijk geachte niveau schept persoonlijk nadeel, slechts het achterblijven bij het feitelijke niveau veroorzaakt dit.

Er is nog een andere factor, die hier moet worden gereleveerd. Het is de behoefte der accountantskantoren aan een zeker contingent geschoold personeel, een behoefte die thans voor een groot deel kan worden gedekt

door degenen, die voor het accountantsdiploma willen studeren. Zouden de toekomstige accountants in grote meerderheid de academische weg kiezen dan zou het inderdaad zonder bijzondere maatregelen moeilijk worden voor de op een accountantskantoor te vervullen subalterne functies gegadigden te verkrijgen.

Wat ten slotte te zeggen van het argument, dat de assistent die overdag werkzaam in de practische beroepsuitoefening en in de avonduren studerend, straks een beter beschoold accountant zal zijn, dan degenen die de academische weg heeft gevolgd? Inderdaad zal moeten worden toegegeven, dat de eerste in vele opzichten een grotere routine in allerlei subalterne werkzaamheden van het accountantskantoor zal hebben verkregen. De vraag is maar of deze grotere routine hem eenmaal accountant zijnde nog van veel nut zal zijn. Dit moet worden betwijfeld. In het algemeen moet men als leider het door ondergeschikten te verrichten werk kunnen beoordelen, zowel naar qualiteit als naar hoeveelheid. Het is daarom wenselijk en zelfs in vele gevallen noodzakelijk, dat men dit werk gedaan heeft. Ik ben voor de accountant geneigd dit laatste aan te nemen, evenals het voor een bouwkundig ingenieur nodig is, dat hij heeft leren timmeren en metselen en waarschijnlijk voor een apotheker, dat hij geleerd heeft pillen en poeders te maken. De routine van de assistent heeft men echter niet nodig. Die routine is dan ook bij velen niet verkregen, omdat de vorming als accountant dit zou vereisen, maar omdat het belang van het kantoor eist dat deze geroutineerdheid wordt bereikt. Op straffe van ondergang kan geen accountantskantoor zijn assistenten juist zoveel subalterne arbeid laten verrichten als voor de latere uitoefening van het accountantsberoep nodig is. De vaardigheid, die van de subalterne kracht moet worden geëist ligt veel hoger dan voor het uitvoeren van de taak van de superieur noodzakelijk is.

Niet de leiding van het accountantskantoor is dan ook de meest geschikte instantie om te beoordelen hoever de scholing in subalterne arbeid zal moeten worden voortgezet. Slechts een instantie, die uitsluitend rekening kan houden met hetgeen de beroepsuitoefening van de betrokkene straks zal eisen kan hierover oordelen. De vaardigheid, die iemand tot een zeer bruikbare assistent maakt heeft de accountant niet strikt nodig ook al moet hij natuurlijk met dit assistentenwerk vertrouwd zijn. Naar mijn gevoelen krijgt de a.s. accountant die zich in de avonduren op de theoretische eisen van zijn beroep toelegt en overdag in de practijk van het accountantsberoep of van het bedrijfsleven werkzaam is veel te veel gelegenheid om zich in routine en subaltern detailwerk te bekwamen, maar daartegenover veel te weinig tijd voor het verkrijgen van de wetenschappelijke vorming die bij zijn beroep objectief bezien past.

5. Men kan niet zeggen, dat men in de kringen van het Nederlands Instituut van Accountants voor het onbevredigende bij de vorming der beroepsgenoten geen oog heeft gehad. Het feit dat men in de jaren 1937 en 1938 hierover een aantal studievergaderingen heeft belegd spreekt niet alleen boekdelen, maar heeft ook aanleiding gegeven tot een aantal nummers van het orgaan van het Instituut: De Accountant, die gerust als *boekdelen* mogen worden gequalificeerd. Men heeft echter niet getracht uit de toenmaals geuite bezwaren tegen de bestaande toestand ten volle de consequenties te trekken. Hoogstens zou men kunnen zeggen dat de in 1941 tot stand gekomen reorganisatie van de opleiding en de examens voor de economische vakken, sociale economie en bedrijfseconomie, di-

rect of indirect van de boven gereleveerde besprekingen een uitvloeisel zijn geweest. De resultaten die sedert werden verkregen hebben niettemin — althans mede — hetzij direct, hetzij indirect de gemoederen wellicht enigermate gerustgesteld. Zij hebben de mening doen post vatten, dat een bevredigende tussenweg toch uiteindelijk mogelijk is gebleken, een tussenweg, die de voordelen van de opleiding tijdens werkzaamheden in de practijk combineert met die van de academische vorming. De nieuwe weg voor de economische opleiding, die het Bureau der Examens van het Nederlands Instituut van Accountants heeft mogelijk gemaakt wordt door velen gevolgd en zij heeft goede althans redelijke resultaten. Zij, die zo onverstandig zijn deze weg niet te volgen zullen vroeg of laat wel merken, dat zij op de verkeerde weg zijn geweest.

Niet onwaarschijnlijk heeft deze reorganisatie van opleiding en examens in de economische wetenschappen, in sociale en bedrijfseconomie, in zoverre aan de ontwikkeling van de academische opleiding afbreuk gedaan, dat men gemeend heeft hierdoor een opleiding tot accountant te kunnen verkrijgen, die niet de mindere van de academische behoeft te zijn en die tevens, in tegenstelling tot vroeger, voor de economische vakken een redelijke slagingskans biedt.

Is er aanleiding voor deze tevredenheid die zowel bij assistenten als bij leden van het Nederlands Instituut van Accountants valt te constateren? Moet men ook thans, vijftien jaar nadat men vrijwel algemeen de ontwikkeling van het beroep zodanig zag dat de academische vorming op de duur onvermijdelijk voor het peil en de standing van het beroep scheen, tevreden zijn met een toestand waarbij de academisch gevormden nog maar slechts een quantitatief nauwelijks iets betekenende minderheid vormen?

Men zou deze vragen alleen dan bevestigend mogen beantwoorden indien men óf het peil waarop het beroep dient te worden uitgeoefend en de eisen die daardoor aan kennen en kunnen van de accountants worden gesteld in ernstige mate zou hebben overschat óf inderdaad een betrouwbare weg zou hebben weten te vinden, die buiten de universiteiten om de a.s. accountant op het vereiste niveau als hierboven omschreven zou kunnen brengen.

Het eerste kan men moeilijk staande houden. Bovendien de ontwikkeling van het economisch leven vooral na de tweede wereldoorlog heeft de taak van de accountant daarin eer verzwaard dan lichter gemaakt, zijn verantwoordelijkheid eer vergroot dan verkleind. Bovendien kan moeilijk worden aangenomen dat deze ontwikkeling in de naaste toekomst een wending zal nemen waardoor de positie van de accountant in het maatschappelijk verkeer zal worden teruggedrongen [1]).

Hoe staat het echter met de reorganisatie van de opleiding? Beklemtoond is ook in publicaties van de zijde van het Nederlands Instituut van Accountants, dat men voor de economische vakken thans beschikt over een opleiding in „academische trant" [2]).

Deze academische trant moet, gegeven de voorwaarden waaronder de opleiding moet worden georganiseerd, intussen uitsluitend hierin be-

[1]) Veel van hetgeen thans op economisch gebied wenselijk of noodzakelijk wordt geacht, zal eerst te verwezenlijken zijn, indien de medewerking van de accountant daarbij verzekerd is. Meer en meer komt het zwaartepunt van de taak van de accountant op bedrijfseconomisch terrein te liggen. Vgl. A. F. Tempelaar: Prae-advies Accountantsdag 1952, i, h.b. pag. 27 e.v. en G. Diephuis: Openbare les, Groningen 1952, pag. 18.

[2]) Verslag Bureau der Examens Ned. Inst. v. Accountants 1942, pag. 37.

staan, dat de officiële cursussen zijn toevertrouwd aan enkele academische docenten, terwijl bovendien deze docenten zelf de candidaten examineren die zij opgeleid hebben.

Dit laatste — het is volkomen begrijpelijk — heeft deze opleiding voor de studerenden een buitengewone aantrekkelijkheid verschaft. In zoverre is hier inderdaad een verbetering bereikt, dat meer dan voorheen het geval was, candidaten naar een door alleszins bevoegde docenten gegeven opleiding worden getrokken, terwijl voorheen een aantal wellicht, om welke reden dan ook, zich aan minder gequalificeerde krachten toevertrouwde. Daartegenover staat echter, dat ook vroeger de gelegenheid om door bevoegde docenten te worden opgeleid niet ontbrak. Niet alleen verzorgde het Instituut van Accountants zelf ook voor deze vakken een opleiding die door bevoegde krachten werd geleid, ook daarbuiten waren een aantal opleiders werkzaam aan wie moeilijk onbevoegdheid of ongeschiktheid kon worden ten laste gelegd.

Zelfs als men aanneemt dat men bij de reorganisatie van de economische opleiding er in geslaagd is beslag te leggen op de bekwaamsten onder de beschikbare leerkrachten van het economisch hoger onderwijs, zou dit nog niets zeggen ten gunste van het systeem, het zou op zich zelf het gekozen systeem niet nader brengen tot de academische vorming, die men op gronden die ook thans nog niets van hun gelding hebben verloren, ja zelfs door de recente ontwikkeling nog zijn versterkt, voor de accountant aangewezen achtte.

In zekere zin wil het mij zelfs voorkomen, dat de vroegere toestand een betere mogelijkheid tot selectie gaf dan de tegenwoordige. Inderdaad had de, onder de oude verhoudingen, ook onder deskundige leiding, voorbereide candidaat minder kans van slagen dan nu.

Dat dit als een bezwaar zou moeten worden gezien valt echter te betwijfelen. Het feit, dat men niet werd geëxamineerd door de docenten door wie men was opgeleid, betekende een selectie niet alleen m.b.t. verkregen kennis maar in zekere mate ook m.b.t. „common sense" en eruditie. Qualiteiten, die de academisch opgeleiden langs andere weg in ruime mate verkrijgen, zodat voor hen het geëxamineerd worden door hun eigen leermeesters niet als een bezwaar behoeft te worden ondervonden.

Bovendien en dit is waarschijnlijk belangrijker ook al verbindt men een academisch docent aan de opleiding en ook al laat men hem zijn candidaten examineren, dan wordt daarmee de opleiding nog in geen enkel opzicht aequivalent aan de academische.

Het is een misverstand te menen, dat het in de eerste plaats of zelfs uitsluitend de qualiteiten van de docenten zijn, die de waarde van de academische opleiding bepalen. Ook het onderling verkeer met docenten en mede-studenten en vooral niet te vergeten de mogelijkheid om verschillende vakken in onderlinge samenhang te bestuderen en zelfstandig, hetzij individueel of in onderlinge samenwerking, bepaalde vraagstukken op te lossen, maakt voor een belangrijk deel de waarde van de academische opleiding uit. Placht niet wijlen N. J. Polak, zeker niet de minste onder de docenten die het economisch hoger onderwijs in de laatste decennia heeft gehad, te zeggen: de studenten leren meer van elkaar dan van mij? [1])

[1]) Men herleze nog eens de levendige beschrijving, die deze ervaren docent in zijn inleiding voor de ledenvergadering van Febr. 1938 van de vormende waarde van het academisch onderwijs gaf. De Accountant 1938 nr. 3, pag. 27 e.v.

Welnu op dit punt biedt ook de gereorganiseerde economische opleiding de assistenten weinig of niets. Zij kan dit ook niet. Men kan hier niets eisen of wensen, noch van docenten noch van de studerenden, voor wie beiden in gelijke mate geldt dat hun dagtaak, en gewoonlijk geen lichte, elders ligt. Men kan bij de niet-academische opleiding het bezwaar dat de student niet het niveau bereikt van zijn academisch-gevormde collega ook nimmer ondervangen door de eisen zwaarder en de opleiding langer te maken. Bij het achtereenvolgens bestuderen toch van een reeks uiteenlopende vakken zal steeds het voorafgaande door het volgende min of meer worden verdrongen. Hoe langer men de opleiding maakt, hoe meer dit het geval zal zijn. Er zijn grenzen aan het gelijktijdig ter beschikking hebben van hetgeen volgtijdig werd onderwezen en geëxamineerd. Vergroot men het laatste dan vermindert men het eerste. We hebben hier een vraagstuk van quantitatieve verhoudingen in optima forma. Naar mijn gevoelen is bij de opleiding tot accountant het punt van de gunstigste proportionaliteit reeds bereikt, zo niet overschreden. Alleen de vervanging van de avondstudie door dagstudie kan hier uitkomst brengen.

6. Naar mijn mening staat het Nederlands Instituut van Accountants met betrekking tot het vraagstuk van de opleiding nog immer „am Scheideweg", evenals in 1937 toen wijlen James Polak hiervoor op zo voortreffelijke en indringende wijze de aandacht vroeg. Wil men de min of meer ambachtelijke scholing blijven bevorderen en daarmee als ongewenste consequentie de groei der academische vorming belemmeren of wil men de academische vorming stimuleren en de daaruit voortvloeiende consequenties zowel voor de personeelsvoorziening als voor het personeel zelf der accountantskantoren aanvaarden?

Kiest men de eerste weg dan zij men er zich van bewust dat men het peil van de beroepsbeoefenaren in het algemeen, over individuele gevallen behoeft hier niet te worden gesproken, en daarmee het peil van de beroepsuitoefening niet brengt op het niveau, waarop het krachtens zijn plaats in het maatschappelijk leven behoort te staan. Wil men uiteindelijk tot de tweede besluiten dan zullen twee nieuwe en niet gemakkelijk op te lossen problemen ontstaan.

In de eerste plaats het probleem van de toekomst der assistenten, die niet in de gelegenheid zijn de academische opleiding te volgen en bijgevolg zich met een plaats als assistent tevreden zullen moet stellen of naar het bedrijfsleven moeten afvloeien, vervolgens en hiermede onverbrekelijk samenhangend, het probleem van de personeelsvoorziening der accountantskantoren.

Hoewel voor de oplossing hiervan wel suggesties zouden zijn te geven, ze zijn ook reeds destijds gegeven, komt het mij voor dat dit probleem eer een commissoriale bestudering vraagt. Slechts het vestigen van de aandacht op een niet opgelost vraagstuk, lag in mijn bedoeling.
